

van de dij is deze, even als bij verdere ontsluiting van den baarmoedermond het bekkenuiteinde van de vrucht, een uitstekende tampon. Is de baarmoedermond nog niet genoegzaam ontsloten om één of twee vingers toe te laten, dan brengt de schrijver den tampon van BARNES¹⁾ in en verkrijgt daardoor spoedig de noodige ontsluiting.

De moeilijkheden, die men bij het in praktijk brengen dezer methode (en ook bij het verrigten der keering, volgens welke methode dan ook, Ref.) somtijds ontmoet, en de wijze hoe die te boven te komen, worden in het laatste gedeelte van het *Vijfde Hoofdstuk* behandeld.

Voornamelijk zijn dit: *het in elkander gedrukt zijn der vrucht*, bijv. bij verzuimde dwarsligging; *krampachtige zamensnoering der baarmoeder om het kind*; *hevige buikpers en onrust der barende*; *gemacereerde vruchten*; *grootte hoeveelheid vruchtwater*. Door chloroform, geduld en het breken der vliezen zal men echter meestal deze moeilijkheden wel kunnen overwinnen.

Onder de 24 gevallen, waarvan de schrijver de geschiedenis mededeelt, komen voor:

21 gevallen van keering op den voet (*knie?* Ref.) en wel:
10 maal wegens *placenta praevia*.

1 „ „ *bloedvloeiing* (bij schedelliging).
1 „ „ *stuipe* (bij schedelliging).
4 „ „ *bekkenvernaauwing* (bij schedelliging).
1 „ „ *uitzakking der navelstreng* (bij schedelliging).
4 „ „ *dwarsliggingen* (waaronder 1 maal bij een tweeling kind).

En 3 gevallen van keering op het hoofd bij *dwarsliggingen*, waaronder een geval waarin later weder de keering op den voet werd verrigt. (1866)

1) Zie over dezen tampon mijn referaat: *Eene nieuwe methode voor het opwekken van vroegtijdige baring*, blz. 568 van den Zevenden Jaargang van dit Tijdschrift. Ref.

Dr. W. M. H. SÄNGER.

Over tropische chlorose. — In het *Archiv für physiologische Heilkunde*, 1854, XIII, beschreef GRIESINGER de in Egypte voorkomende endemische, eigenaardige, anaemische toestanden als Egyptische chlorose en sprak zijne meening uit, dat zij door het bloedverlies, dat de in groot aantal in het duodenum aanwezige anchylostomum duodenale DUB, teweegbrengt, zou veroorzaakt worden, waarom hij voorstelde, die „chlorose” met calomel als vermifugum te behandelen. Onlangs berichtte hem Dr. WUCHERER uit Brazilië, dat hij bij een aan tropische chlorose en bij een aan eene andere ziekte gestorven, doch eveneens aan chlorose lijdend individu, eene groote hoeveelheid anchylostomen in de dunne darmen gevonden had. Tevens voegt hij er bij, dat in Brazilië eene inheemsche drastisch-purgerende plant, als volkmiddel tegen die ziekte, in gebruik is (*Archiv der Heilkunde*, 1866, IV). (1866)

Dr. A. P. FOKKER

BRIEVEN UIT DEN VREEMDE

IETS OVER DE HOSPITALEN VAN PETERSBURG EN MOSCOU;

DOOR DR. P. M. MESS

Petersburg bezit op éene bevolking van omtrent $\frac{3}{4}$ miljoen inwoners een aantal hospitalen en andere inrigtingen, die ter opname van hulpbehoevende lieden dienen. Ik bezocht ze in den afgelopen winter gedurende welke het ziekental tot eene groote hoogte geklommen was, hoedanig meermalen wordt waargenomen als de thermometer zoo

laag valt als zulks dit jaar het geval was. Te Petersburg namelijk heerscht gewoonlijk de winter van half October tot Ultimo April onafgebroken voort. Eene koude van -15° R. is eene zeer matige, terwijl in den afgelopen winter gedurende acht weken in December en Januarij het kwik tot -34° R. daalde, en het te Moscou met eene koude van -36 tot -40 graden in den thermometer bevroor. Hem voor wie in het westelijk gedeelte van Europa de koude van -15 graden reeds eene gevoelige is, zal het dus niet vreemd voorkomen, dat zulk eene strenge koude een groot aantal zieken, vooral onder de mindere klassen der bevolking te weeg brengt. Men beschouwe slechts, om van andere gilden niet te spreken, dat der koetsiers, die duizenden in getal zijn, en die om hunne heeren niet in verlegenheid te laten, dag en nacht in deze koude voor schouwburgen, concertzalen of bijzondere woningen staan te wachten. Wel ziet men soms voor sommige schouwburgen groote vuren op de plaatsen aangestoken, die dan, omringd door deze in pelzen en in met bont bekleede mutsen gehulde lieden een fantastisch aanzien geven, doch dat gebruik breidt zich niet verder uit, en zulks is in eene zoo uitgestrekte stad ook niet mogelijk, waar zoo veel en zoo laat aan het gezellig verkeer en het vermaak gewijd wordt. Vandaar dan ook dat, vooral in die tijden, de gevallen van pleuritis, pneumonie, acuut rheumatismus, erysipelas, bevrozen neuzen, ooren, voeten of handen de meerderheid uitmaken.

De hospitalen te Petersburg zijn verdeeld in Burger- en Militaire Hospitalen onder welke laatsten één behoort, dat onder den naam van Geneeskundige Academie voor het klinisch onderwijs dient. Zij zijn de volgende:

BURGER HOSPITALEN.

Obuchoff's Hospitaal	800 bedden
Maria-Alexandra's Hospitaal	400 „
Kalenkine's Hospitaal (syphilis)	340 „
Krankzinnigenhuis	300 „
1st Arbeiders Hospitaal	280 „
2de „ „	220 „
Peter Pauls Hospitaal	250 „
Maria Magdalena-Hospitaal	160 „
Hospitaal voor ooglijders	100 „
1ste Kinder-Hospitaal	100 „
2de „ „	40 „
Hospitaal voor acute huidziekten	60 „
Hospitaal voor de verlossingen der ongehuwde vrouwen	50 „
Idem voor gehuwde vrouwen	50 „

MILITAIRE HOSPITALEN.

1ste Militaire Hospitaal	1340 bedden.
2de „ „	1917 „
1ste Zee-Hospitaal	300 „
2de „ „	250 „
Grenadiëren Regiments Hospitaal	180 „
Preobrazinsk Hospitaal	150 „
Semenoffs „	150 „
Lithauer „	150 „
Finlandsch „	150 „
Ismailoffs „	120 „
Garde te Paard „	100 „

HOSPITALEN VAN VERSCHILLENDE MINISTERIËN EN ANDERE CORPORATIËN.

Hospitaal der lakeijen van de kroon	60 bedden.
-------------------------------------	------------

Hospitaal der keizerlijke stallen voor koetsiers enz.	35	„
Hospitaal voor de tolbeambten	12	„
Hospitaal voor de Pöstbeambten	36	„
Hospitaal der Apanages, of voor de boeren die op de privaats-domeinen der kroon arbeiden	50	„
Hospitaal der Munt	50	„
Hospitaal der gevangenen	100	„
Twaalf Hospitalen van de Kadetten-corpsen	475	„
	<hr/>	
Totaal	8775	bedden.

Hierbij moet nu nog gevoegd worden het Vondelingshuis dat 800 bedden bevat 1).

Onder de Burger Hospitalen treffen wij nu het eerst het Obuchoff'sche aan. Het is een zeer uitgestrekt gebouw dat in twee gedeelten, het een voor mannen, het ander voor vrouwen, gescheiden is. Dat voor mannen heeft den vorm van een T en is van ouden datum. Vroeger diende dit gebouw tot fabriek, en ofschoon niet voor het doel bestemd, waarvoor het nu is ingerigt, moet men toch de ruimte der gangen en zalen prijzen. De ventilatie laat zeer veel te wenschen over, vooral bemerkte ik zulks op het oogenblik dat ik het bezocht, toen de zalen te veel bedden bevatten. Aan dezen toestand, gevoegd bij de ligging midden in de stad, aan een kanaal dat een groot gedeelte van hare onreinheden opneemt, moet dan ook toegeschreven worden, dat roos en hospitaalsversterking in de Chirurgische zalen veel meer worden waargenomen dan in een ander (Militair) Hospitaal waarin een veel grooter getal zieken verpleegd wordt, en waarop ik later terug kom.

Dit gedeelte des gebouws is van dat der vrouwen afgescheiden door uitgestrekte tuinen, in welke lange houten gebouwen zonder verdieping staan; men zoude ze bijna voor schuren aanzien, die des zomers de zieken ontvangen als wanneer het getal verwonderlijk klein zijn moet. De zalen, die dan verlaten zijn, worden gereinigd en gelucht, en niet weder betrokken voor dat het jaargetijde het getal zieken weder doet toenemen.

Het gebouw waar de vrouwen liggen is uitstekend ingerigt; men treft hier ruime zalen aan met hunne parallel loopende gangen waar de lijdens op en neder wandelen, en die door de eigenaardige Russische verwarmingswijze overal dezelfde temperatuur bezitten. Deze gangen bieden in de meeste hospitalen iets eigenaardigs, men zoude bij ons zeggen, iets huisselijks aan, dewijl zij hier met linnenkasten, die glazen deuren hebben en voor het dagelijksch gebruik dienen, daar met zitbanken, elders met gesloten bakken die het brandhout bevatten, gemeubeld zijn. Even als in de mannen-afdeeling, troffen wij hier eene zaal voor krankzinnigen aan, dat eene niet zeer aan te prijzen gewoonte is, vooral daar, waar een ruim en goed krankzinnigenhuis bestaat.

1) In deze hospitalen vindt men voor eene populatie van 700,000 zielen alzo plus minus 9000 bedden, waarvan voor het garnizoen, dat uit 60,000 man bestaat, 5265 komen, slechts 3 à 4000 voor de bevolking overlatende. Deze slechte verhouding doet zich dan ook op eene ongelukkige wijze gevoelen in een land waar veel meer dan elders behoefte aan opname in hospitalen voor de behoeftige klasse bestaat. In de Hospitalen te Parijs telt men op een meer dan dubbel zielental 10661 bedden, en in London op eene bevolking van bijna 3 millioen zielen 3 à 4000 bedden.

Het tweede burger-hospitaal wordt Maria Magdalena genoemd, en is in een gezonder stadsgedeelte, Vasili-Ostroff genaamd; gelegen 1).

Onmiddellijk aan de Nawa geplaatst waar de scheepvaart zeer levendig is, dient het vooral den matrozen en daardoor ook den Hollandschen ter verpleging. Dr. CANZLER Chef van dat hospitaal, zeide mij dan ook, dat reeds menige van onze landgenooten daar onder zijne behandeling gekomen waren. Het hospitaal, dat 250 bedden telt, is goed ingerigt. De zindelijkheid straalt ook hier door evenals zulks in de meeste Russische hospitalen in de oogen springt. Dit betreft vooral de inrigting der secreten. Op elke verdieping vindt men eene afgezonderde kamer waarvan de intrede aan de zijde van den gang is. Hier staan een zes à twaalf water-closets en een paar urinoirs die voortdurend door het water der waterleiding besproeid worden. Afgesloten van gang en ziekenzalen, verspreiden zij geen stank. De lijdens begeven zich derwaarts, en hebben geen nadeel van eene andere temperatuur, dewijl in deze vertrekken eene open haard gestookt wordt, die tot verwarming en tot ventilatie tevens dient.

Het Maximiliaan's Ziekenhuis is eene inrigting die, wat de organisatie betreft, van de andere afwijkt, en met een doel werkzaam is, hoedanig men elders niet aantreft; het behoort eigenlijk onder de zoogenaamde maisons de santé gerangschikt te worden. Twee en vijftig geneesheeren, drie tandmeesters, twee vroedvrouwen en twee zusters van liefdadigheid zijn er aan verbonden. Van de eersten ontvangen zeven eene bezoldiging. Dr. OXEL is de dirigerende geneesheer en woont in het huis. Onder deze 52 geneesheeren zijn 17 die den titel van consulering dragen, en bij ernstige ziektegevallen beurtelings moeten geraadpleegd worden. In het eene gedeelte van het huis zijn eenige groote vertrekken voor de ontvangst der ambulatoire zieken, en waar dagelijks twee geneesheeren zich bevinden, die dan 24 uren de dienst hebben. De lijdens die daar raad ontvangen, worden verdeeld in betalende en niet betalende. In het afgelopen jaar waren 22228 bezoeken afgelegd door 7341 personen, waarvan 6537 tot de betalenden, 804 tot de armen of niet betalenden behoorden. Elk bezoek der eersten kost 30 kopeck of 60 cents. In 10 jaren werden door 74,360 zieken 246,229 bezoeken gebragt. Het andere gedeelte, het eigenlijk ziekenhuis, dient tot verpleging van meer vermogenden. De kamers bevatten één, twee of drie bedden. In de eerste betaalt de zieke 90 roebels (f 180), in de tweede 66

1) Ostroff beteekent eiland. Tusschen de stad en de uitmonding van de verschillende takken der Nawa in de Baltische zee zijn door aanslibbing eenige eilanden ontstaan, die tot de sieraden der hoofdstad behooren. Zij zijn twaalf in getal, waarvan de voornaamste zijn: Vasili-Ostroff, Petrowsky-Ostroff, Krestorsky-Ostroff, de Yelaguine-Ostroff, Kamennoi-Ostroff, enz. Deze eilanden zijn langzamerhand opgehoogd geworden en prijken thans met uitgestrekte bosschen, waarin breede lanen en wegen liggen. Een ontelbaar aantal Villaas tot de keizerlijke en andere familiën behoorende, of door verhuring verkrijgbaar, zijn het toevlugtsoord, van al wat in den zomer de hitte en stof der stad verlaten kan, en het getal dat daarvan uit alle standen gebruik maakt is zoo groot, dat Petersburg in den zomer op eene half uitgestorven stad gelijk. Ware deze gelegenheid niet daar, dan zou de gezondheidstoestand dezer stad, nog veel ongunstiger zijn dan zij reeds is.

roebels (*f* 132), terwijl in de derde 45 roebels (*f* 90) per maand, onder welke prijzen alles begrepen is, betaald wordt. Dit gedeelte laat echter veel te wenschen over; de kamers zijn klein, slecht geventileerd, en er heerscht overal eene onzindelijkheid, hoedanig ik tot nog toe in geen hospitaal had aangetroffen. Het geheel staat onder toezicht van eene commissie, die uit 5 leden bestaat, en waarvan de Grootvorstin HELENA de eerste persoon uitmaakt. Zij benoemt nog eenen tweeden terwijl de drie anderen door de geneesheeren gekozen worden. Bij het uittreden of afsterven van eenen der bovengenoemde 52 geneesheeren, mag niemand zich door sollicitering aanmelden, doch men kiest uit de jongere geneesheeren, die zich in Petersburg hebben nedergezet. De kosten worden gedekt 1°. door de inkomsten der in de inrigting verpleegde zieken; 2°. door de ambulatorische zieken die 30 kopeck betalen; 3°. door 5000 roebels die de stad betaalt; 4°. door vrijwillige bijdragen die laatstleden jaar 1200 roebels bedroegen, en eindelijk 5°. door een eigenaardig middel dat in Petersburg door meer andere inrigtingen gebezigt wordt. In het midden der stad namelijk is de Gastinnoi-Dwor gelegen, dat een uitgestrekt gebouw is waarin honderden winkels onder eene overdekte gaanderij gevonden worden. Hier wemelt het altijd van voorbijgangers, en het is daarom dat op een in het oog vallend punt eenige bussen van verschillende inrigtingen zijn gesteld, waarop met groote letters het weldadig doel geschreven staat, met verzoek zijne giften er in te werpen. Deze bus bragt voor het Maximiliaanshuis laatstleden jaar 1200 roebels op.

Naar den ersten indruk oordeelende zoude men zeggen, dat deze inrigting veel goeds voor zich heeft, doch dringt men een weinig door in de bijzonderheden, dan bemerkt men eene keerzijde die minder gunstig uitziet. Zoowel wegens het doel dat haar wordt toegeschreven, als door het weinig nut dat zij der bevolking wezenlijk verschaft, staat zij in geringe achting bij het grootste gedeelte der geneesheeren die haar eigenlijk als eene speculatie en voor hen die er bij bezoldigd zijn, en voor die jonge geneesheeren die zich geheel onbekend in Petersburg nederzetten, beschouwen. Men vindt namelijk in het Petersburger Politie-dagblad, dagelijks de namen van hen aangekondigd, die zitting houden, en tevens hen aangewezen die eene specialiteit uitoefenen. Het is als het ware eene porte d'entrée tot de praktijk. Voor de armen is de inrigting geene behoefte, dewijl die elders door de stadsgeneesheeren dezelfde hulp bekomen. Deze zijn daarenboven verplicht bij toeneming der ziekte de lijdens aan huis te behandelen, welke verplichting op eerstgenoemden niet rust. De lijdens die betalen ondervinden eene zeer ongeregelde behandeling. Verlangen zij bij het tweede bezoek denzelfden geneesheer, dan moeten zij wachten tot den dag waarop het zijne zittingsbeurt is, of vroeger terugkeerende komen zij voor eenen anderen, die over diagnose en behandeling der ziekte door zijnen voorganger ingesteld, kan oordeelen door eenige, slechts vlugtig ter neder geschreven woorden in het dagboek. Ik woonde eene zoodanige ambulatorische consultatie bij, en uit het dagboek bleek mij, dat de meeste lijdens slechts één, hoogstens tweemaal de consultatie bezocht hadden, om niet weder te keeren. Ook deze lijdens worden niet aan huis behandeld, tenzij zij een der voormelde geneesheeren daartoe uitnoodigen; doch dan houdt alle verband tusschen inrigting en lijder op, maar die behandeling, die eene veel regelmatigere is, kost den zieken zoo veel meer niet, dewijl ten gevolge der groote afstanden in Petersburg, hij zich om de consultatie in de inrigting te bereiken, toch per rijtuig heen en terug heeft moeten laten voeren. — Wat nu de verple-

ging der lijdens, die zich in de ziekenkamers hebben doen opnemen, betreft, deze moge goed zijn, doch wat mij betreft ik zou haar wegens de onreinheid, de slechte luchtverschuiving en beknoptheid van gangen en kamers niet verlangens.

Eene van de uitstekendste inrigtingen in deze hoofdstad is het Vondelingshuis. Het ligt midden in de stad, staat onder bescherming van het Keizerlijk huis, onder oppertoevoorzigt der Grootvorstin MARIA NICOLEWNA, en bevat 800 bedden voor minnen en kinderen. Het huis dat uit 4 verdiepingen bestaat is omringd van tuinen, terwijl daaraan nog gehecht is een ander gebouw dat voor de behandeling der zieke minnen en oppassters dient. In het onderste gedeelte rez-de-chaussée, vindt men de volgende localiteiten:

1°. De kamer voor den dejournerenden arts met de bibliotheek en het instrumentarium; 2°. zalen voor de reserve minnen; 3°. uitgestrekte eetzaal; 4°. de keuken; 5°. eenige woningen voor beambten; 6°. de kamer voor ontvangst der vondelingen. Bij de aanneming dezer wordt noch stand, noch godsdienst, noch gezondheidstoestand in aanmerking genomen; soms slechts op te vergevorderden leeftijd eenige bezwaar gemaakt. De dag der geboorte en de godsdienst waartoe het kind behoort of behooren zal, worden op een billet opgeteekend, andere vragen zijn niet geoorloofd en van dat oogenblik behoort het kind aan het huis, en de ouders hebben hun regt op hetzelfde voor immer verloren. Het kind wordt daarop gebaden, gewogen, gemeten, gekleed, gedoopt, met een nommer voorzien en ontvangt eene min. Is het ziek of stervende, dat niet zelden het geval is, zoo wordt het na de 4de verdieping (de zieken-afdeeling) gebragt. Is het gezond, zoo wordt het den volgenden dag op de tweede verdieping geplaatst, waarop zich 9 groote zalen met aangrenzende gangen bevinden, die elk 20 kinderbedjes met bedden voor de minnen bevatten.

Deze laatste zijn meestal vrouwen van het land, die zich aanmelden om in dienst te treden. Zij worden onderscheiden in tijdelijke en blijvende. De eersten komen uit de landsdrikten in het Vondelingshuis om een kind ter verzorging op het land mede te nemen; de laatsten verbinden zich half- en heeljarig en kunnen, in tijden van overvloed, aan huisgezinnen in de stad afgestaan worden. Laatstleden jaar had het Vondelingshuis over 5730 tijdelijke, en 2250 blijvende minnen te beschikken. Deze ontvangen 9 roebels 's maands om het kind te voeden, en worden vooraf onderzocht door eene vroedvrouw bijgestaan door eenen geneesheer.

.....

Wanneer het opgenomen en gevaccineerde kind gezond blijft, wordt het, na de verpleging van plus minus vier weken, verwijderd. Elken dingsdag namelijk worden zoodanige kinderen in de aan het Vondelingshuis ondergeschikte distrikten om Petersburg gelegen, op het land gezonden. De aan het kind toebedeelde min neemt nu als pleegmoeder het kind naar hare woning mede, en aan haar wordt de verdere opvoeding er van toevertrouwd. De verschillende distrikten, waarheen zij zich begeven, worden door daartoe aangestelde geneesheeren bereid die de huisgezinnen en aldus ook de kinderen bezoeken, gadeslaan en zorgen, dat zij die ernstig ziek worden, in een Lazareth geplaatst worden, dat elk distrikt bezit. De in de nabijheid wonende geneesheer neemt de behandeling op zich, wien twee assistenten of onderartsen (Feldscheeren genaamd) ter zijde staan.

In het vorige jaar werden in het Vondelingshuis 3328 meisjes en 3413 jongens, dus te zamen 6741 kinderen opge-

nomen, terwijl in twaalf distrikten 17,833 kinderen verpleegd werden. De meisjes blijven daar tot zij of huwen of eene andere standplaats bekomen die in hun onderhoud voorziet; het Vondelingshuis houdt zoo lang het oog op hen, terwijl de jongens of een ambacht of den landbouw leeren.

De Staatsraad Dr. FREYMANN is de dirigerende geneesheer der inrigting en bewoont het gebouw; hij is een achtenswaardig grijsaard, die met de meeste welwillendheid mij alles liet zien en beoordeelen.

De lijkopeningen zijn opgedragen aan Dr. RAUCHFUSS, die den titel van Prosector draagt, en die met jeugdige krachten en ijver het uitgebreide materiaal wetenschappelijk beheert. Sedert drie jaren is hij aangevangen eene verzameling van praeparaten te vormen, die reeds, voor een zoo korten tijd, belangrijk mag genoemd worden.

.....
 Ontegenzeggelijk is het Vondelingenhuis te Petersburg een van de beste die men in Europa aantreft, en moet zelfs boven dat, hetwelk te Napels onder den naam der Annunziata, dat ik in 1856 bezocht, gesteld worden.

.....
 Onder de laatste van de Burger Hospitalen die mij ter bezook overbleven, was het zoogenaamde Tschorni-Rabotschi 1) of hospitaal der zwarte arbeiders, hoedanig er twee gevonden worden. Het voornaamste is in een achterbuurt der stad gelegen en dient tot opname der 4de en 5de of laagste klasse der bevolking. Velen van deze lieden zijn geene burgers van Petersburg; wanneer zij hunnen pas daarneder leggen met bijvoeging van 60 Kopeck (*f* 1,20), koopen zij zich daardoor het regt, in geval van ziekte, in dit ziekenhuis behandeld te worden. Zulks niet gedaan hebbende kost de behandeling 4½ roebel 's maands. Men kan zich nauwelijks een huis voorstellen dat zoo slecht voor zieken ingerigt is, als dit. Het is eene bewaarplaats voor zieken, waar hun toestand eer gevaar loopt te verergeren dan te verbeteren. Vroeger een paleis van eenen rijken Bojaar, ziet men er de overblijfselen der weelde van vroegere tijden, in ruime kamers, vergulde plafonds, marmere zuilen die de versiering van balzalen uitmaken, vereenigd met de ellendige herberging van zieken. De kamers die allen in elkander loopen liggen opgevuld met lijdens; ik vond 10 typhuslijders bij elkander liggen in eene kamer die niet veel meer dan go voet oppervlakte had, en in welke van ventilatie geen spoor te vinden was. De verpestende lucht die er heerschte, maakte, dat ik zoo spoedig mogelijk de zalen doorliep. Op de operatiezaal komende werd daar de amputatie verrigt van den voet eener jonge vrouw, die wegens eene ligte verwonding aan dit lid was opgenomen geworden. De wond had van het oogenblik, dat zij het hospitaal binnengekomen was, een zoodanig kwaadaardig karakter aangenomen, dat de wegneming van het deel noodzakelijk was geworden. Wat het lot dezer nieuwe wond zal geweest zijn, laat zich veronderstellen. En hier is het

1) Met den naam van *zwart* bestempelt men in Rusland dikwijls datgene wat vuil en smerig is, en er is genoeg gelegenheid om dat bijvoegsel dikwijls te gebruiken, zoo noemt men in de huizen den trap, die voor de keuken dient de *zwarte* trap, vuil linnengoed, de *zwarte* wasch en zoo ook de volksklasse hierboven bedoeld, de *zwarte* arbeidersklasse, dewijl zij vooral diegenen bevat die den onzindelijkste arbeid uitoefenen, en moeilijk maakt men zich van de onreinheid dezer menschen een denkbeeld.

dat de jonge burgergeneesheeren genoodzaakt zijn, vóórdat zij het jus practicandi ontvangen, twee jaren de praxis uit te oefenen, maar waar ook tevens menigeen door typhus aangestoken wordt. Indien men dezen onverantwoordelijken toestand vergelijkt, met de weelde die men in andere hospitalen aantreft, dan moet men vragen, hoe het mogelijk is dat eene regering zulke uitersten toelaat. Dit ligt in de weinige eenheid der administratie der hospitalen en in den weinigen moed der oudere geneesheeren om gegronde klagten te doen hooren. Het is hier dat Prof. PELIKAN zijne lessen in een aangrenzend laboratorium geeft, een man wiens naam als een van de beste docenten der Petersburger Academie genoegzaam bekend is.

Wij slaan hier, om niet in eene vervelende beschrijving van eene menigte andere kleinere hospitalen te vervallen, diegenen over die wij reeds met hunnen naam aangeduid hebben, en willen nog alleen die behandelen, welke de Militaire Hospitalen genoemd worden. Zij zijn elf in getal, en ook van deze zullen wij er 9 stilzwijgend voorbijgaan.

Aan het noord-oostelijk gedeelte der stad, in de nabijheid van het Taurische paleis, is met zijne groote tuinen het 1ste Lands- of Militair-Hospitaal gelegen. Het is een prachtig, uitgestrekt en uitstekend ingerigt gebouw. Wijde en ruime trappen nemen veel plaats in en zijn vereenigd met breede lange gangen. De lucht is er goed; de ventilatie, ofschoon op geene nieuwe beginselen berustende, voldoende, om bij de open ligging van het geheele gebouw eene zuivere atmosfeer te doen bemerken. Dr. RITTER is hier de dirigerende geneesheer, en van de Militair-Artsen van lagere rang zijn twee beurtelings verplicht de dienst van 24 uren waar te nemen. Een Officier van het Leger is altijd aanwezig om over alle zaken van eenig belang te rapporteren. Ten 1 ure wordt door den dirigerenden geneesheer, den dienstdoenden Officier en eenen Hoofd-Officier het eten gekeurd; daarbij tegenwoordig zijnde, overtuigde ik mij, dat hier ten minste het voedsel goed was, evenwel meer voor gezonden dan voor zieken gezorgd werd. Er werden vijf soorten van soep bereid, waarvan de eerste de zwakste, de laatste de sterkste was; gene bestond uit een afkooksel van brood met uijen, de geliefkoosde toespijs der Russische keuken, deze was een uitnemende bouillon. Hiervan krijgt elk lijdens volgens voorschrift eene of twee portien, een half pond vleesch, een half pond brood en eene meelspijs, terwijl de, voor den vreemde althans, afschuwelijke quass tot drank dient. In dit hospitaal waren op het oogenblik dat ik het bezocht 1300 zieken. Aan de gezondere ligging in vergelijking van het groote Burger Hospitaal Obuchoff, waarover wij reeds spraken, schrijft Dr. RITTER dan ook toe het groot verschil van sterfte, dat bij hem als van 1—12, in het andere als van 1—5 bestaat. Ten aanzien van deze opgave moet men echter niet uit het oog verliezen, dat het eerste voor militaire, het andere voor de behoeftige of arbeidende klasse dient, dewijl zij die tot deze behooren in veel ongunstiger omstandigheden in het hospitaal worden opgenomen. De soldaat haakt naar het hospitaal om vrij van de dienst te zijn, terwijl de arbeidsman zoo lang als mogelijk daarmede wacht. Daarenboven kan men in Rusland aan deze statistieke opgaven niet veel geloof hechten, dewijl de bekwaamheid van den geneesheer door de boven hem geplaatste personen, berekend wordt naar het grooter of kleiner getal sterfgevallen die in het jaar hebben plaats gehad. Hij tracht dus deze berekening niet ten zijnen nadeele te doen uitvallen.

.....
 Men kan niet ontkennen, dat vele van de hospitalen die wij

Portiers	2
Koetsiers	2
Bedienden en Oppassers	165
Oppasters	34

Totaal 333

hier boven behandeld hebben, goed zijn, en dat menige inrigting aldaar aan te bevelen is, doch wat de organisatie en de enorme sommen betreft, die tot onderhoud dienen of liever moesten dienen, doch door andere personen verbruikt worden, wanneer men het aantal geneesheeren, helpers, bedienden, wakers, enz. nagaat, wanneer men het naar evenredigheid niet groot aantal zieken ziet, dat in deze hospitalen behandeld wordt, dan vraagt men hoe het komt dat de lijders in sommigen zoo slecht gediend zijn en de wetenschap zoo weinig nut van een zoo groot materiaal inoogst? Op de eerste vraag, kan men met het bekende gezegde antwoorden, hoe meer bedienden, hoe slechter bediening vaak; terwijl om de tweede vraag te beantwoorden men weten moet, in welke verhouding de geneesheer tot de hospitalen staat, en hoe eene vermoeijende stadspraktijk en de enorme dure levenswijze doodend voor wetenschappelijke ijver is.

Om van deze organisatie een denkbeeld te geven zullen wij ééne inrigting tot voorbeeld stellen, op haar het exunc cognoscite omnes in toepassing brengende.

Het Obuchoff Hospitaal telt als minimum 668 bedden; het budget van uitgaven is jaarlijks 112,897 roebels (f 225,794). Een bed komt gemiddeld op 170 roebels of f 340 te staan.

De lijst van het beambten personeel bestaat uit de volgende personen:

Eerste Geneesheer (jongere)	1
Eerste Geneesheer (oudere)	1
Een Administrateur die den naam van <i>Smotritel</i> draagt	1
Adjuncten	2
Geneesheeren	13
Vroedvrouw	1
Feldscheeren (onderartsen)	29
Geestelijke	2
Sacristaal of helper	2

ADMINISTRATIE.

Secretaris	1
Schrijvers	9

APOTHEEK.

Apotheker	1
Helpers	4

DIENST.

Hoofdopzigster	1
Helpster	1
Opzigtters	16
Opzigtsters	4
Linnenvrouw	1
Helpsters	2
Waschvrouwen	20
Opperkooksters	1
Helpster	1
Kooksters	7
Bakkers	2
Machinist	1
Tuinier	1
Sluiter	1
Onderofficieren	4

Te transporteren 132

Het hospitaal heeft zijne eigen administratie, zoo als al de anderen ook weder de hunne hebben. Hierdoor ontstaat een gebrek aan samenhang, dat verlies veroorzaakt van tijd, krachten en geld, en nog ten nadeele komt der hulpbehoevende personen. Door gemis aan een hospitaal voor ongeneesbaren worden dezen jaar in jaar uit in de zalen behouden en nemen de plaatsen in die onmiddellijk hulpbehoevenden noodig hebben. Deze worden dan bij gebrek aan plaats weggezonden, en daar het eene hospitaal niets van het andere weet, door dat er geen centraal punt is, waar de zieken zich kunnen aanmelden, ja zelfs de hospitaals-geneesheeren elkander onderling dikwijls niet bij name kennen, zoo worden de lijders in hunnen ziekelijken toestand aan de hevigste koude en armoede zonder eenige wegwijzing prijs gegeven.

De eerste persoon die aan het hoofd der administratie staat heet Curator, gewoonlijk een Hoofdofficier des legers, die door den Keizer gekozen wordt. Daar hij meestal een hooggeplaatst persoon van veel invloed is, bevinden zich de geneesheeren dikwijls ten zijnen aanzien niet op hun gemak, dewijl zij zich bij hem omtrent alles verantwoord moeten. Het uitvoerend bestuur berust bij den Hoofdgeneesheer die eenen adjunct, *smotritel* genaamd, soms den rang van kolonel bezittende, onder zich heeft. Hij, de geneesheer namelijk, moet zich met alles wat de huishouding betreft bemoeijen en de uitgaven controleren. Daar hij over groote sommen, zoo als hier boven blijkt, te beschikken heeft is zijne administratieve werkzaamheid bijna eene nog grotere dan zijne geneeskundige. Kan hij aan het einde des jaars aantoonen, dat zijn beheer eenige duizende roebels uitgezuinigd heeft, dan staat hij bij den Curator hoog aangeschreven, die zich daardoor den lof der Regering of in woorden of in orde-teekenen verzekert, zonder dat men vraagt of deze zuinigheid ook ten koste van voedsel of verpleging der zieken in praktijk werd gebragt. In sommige hospitalen mogen daarom eenige geneesmiddelen bijv. sulphas chinini slechts naar bij het jaar bepaalde hoeveelheden voorgeschreven worden. In het ophthalmologisch ziekenhuis werd de bemerking gemaakt, dat de sulphas atropini te duur was, om het gebruik toe te staan; de geneesheeren bekostigden het dus zelve, en wegens de duurte van de hydrojodas potassae verlangde men een surrogaat te gebruiken. Het gevolg van dit ongelukkig stelsel is, dat in sommige hospitalen ook het voedsel veel te wenschen overlaat. In het Peter-Pauls Hospitaal bijv., krijgen de lijders uitsluitend niets dan soep en brood, en de nood dringt hen zich deze walgende eenvormigheid te laten welgevallen.

Wat de geneeskundige behandeling en verpleging betreft, men treft natuurlijk weder den Hoofdarts aan. Deze geniet eene bezoldiging van 1000 a 1200 roebels, vrije woning, brand en licht in het hospitaal, benevens het regt in de stad de praktijk uit te oefenen. Hem staat een noodig getal geneesheeren ter zijde, die insgelijks de praktijk in de stad uitoefenen, den titel van ordonnatoren voeren en eene bezoldiging van 5 a 600 roebels genieten. Zij zijn geheel ondergeschikt aan den eerste, en daar hij meestal zijnen ouderdom, als iets gewigtigs in de schaal legt, zoo verlangt hij dat zijn oordeel aan het ziekbed zoo overwegend zij, dat de andere geneesheeren, het soms niet wagen betere

overtuiging aan het ziekbed te uiten en werktuigelijk volgen en handelen. Vandaar dat het dagelijksch bezoek vervelend, de lust tot naauwkeurige observatie uitgedoofd, en voor wetenschappelijk doel in de hospitalen niet gewerkt wordt. De dienst wordt dus, om aan de wet te voldoen, zoo spoedig mogelijk afgedaan, de uniforms rok, die elk hospitaal-arts, hetzij hij burger, hetzij hij militair is, dragen moet, uitgeworpen, het hospitaal verlaten, om er niet meer over na te denken, en zich in de beslomeringen der stadspraktijk te werpen. Een van deze ordonnatoren blijft beurtelings aanwezig, om gedurende 24 uren als *déjeunerende* arts in het hospitaal te blijven.

Een andere grond waarom zoo weinig wetenschappelijks uit dit rijke materiaal voortvloeit is gelegen in de afmatende uitoefening der praktijk in Petersburg. De afstanden zijn zoo groot, dat zonder rijtuig niemand aan die uitoefening denken kan; dat middel van vervoer is zeer duur, dewijl het slecht plaveisel elk rijtuig in een ongelooftijd korten tijd onbruikbaar maakt. De geneesheer heeft dus alleen ten doel, om zijne praktijk te behartigen, en komt 's avonds te huis, afgemat en ongeschikt voor verderen arbeid.

Keeren wij tot het hospitaal terug, dan treffen wij nog eenen anderen persoon, den consulerenden of ouderen geneesheer aan. Hij wordt onder de oudste en hooggeplaatste gekozen, dewijl in Rusland de overtuiging nog geldt, dat oud, doch vooral hooggeplaatst, altijd verstand en kennis met zich voert. Deze persoon moet, in gevallen van belang, bij operatiën bijv. geconsulteerd worden en de ordonnator mag deze niet doen alvorens den raad van dezen consultant ingeroepen te hebben. Is het zomer, dan vindt men deze heeren op de eilanden; zij komen soms na twee of drie dagen, als wanneer vaak de lijder reeds overleden is. Een van de geneesheeren — Dr. W. — verhaalde mij, dat hij het jaar te voren eene hernia incarcerata onder behandeling kreeg. De consultant-arts, kon op dien dag niet meer gevonden worden, hij ging dus tot de operatie over; de persoon genas, doch de oude heer nam hem twee dagen later euvel zoo eigenmagtig gehandeld te hebben. Valt daarentegen eene operatie niet in den smaak van eenen dusdanigen persoon, zoo is zijne stem genoegzaam haar niet te doen plaats hebben.

Een ander personeel van halfgeneeskundigen dat wij in de hospitalen aantreffen, bestaat uit de zoogenaamde Feldscheeren waarvan in het Obuchoff Hospitaal 29 aanwezig zijn. Het zijn jongens, die den leeftijd van 14 jaren moeten bereikt hebben om deze betrekking te kunnen vervullen, behooren tot de lagere standen en moeten kunnen lezen, schrijven en een weinig latijn voor de receptuur. Zij wonen in het hospitaal, genieten den schralen kost, moeten den geheelen dag in de zalen zijn, hebben dagelijks slechts één uur vrij om te eten, eenen dag in elke maand om het hospitaal te verlaten, en ontvangen daarvoor als eerste klasse 8, als tweede klasse 5 roebels 's maands. Zij krijgen eenig onderwijs in anatomie en chirurgie, doen latinigen, zetten koppen, plaatsen bloedzuigers, spaansche vliegen, clysmata, enz. enz. Daar deze personen na afloop hunner zaken bijna niets te doen hebben, is hunne voortdurende tegenwoordigheid dikwijls eene plaag voor de zieken, en daar hunne geringe inkomsten, naauwelijks genoegzaam zijn om in hunne kleeding, bewassing en schoeisel te voorzien, verrijken zij zich gewoonlijk op andere wijze. In hunne dienst zijn zij veelal nalatig, maar wé den zieke die zich beklagt. Het systeem van vrees aan te jagen, mist hier zijne toepassing niet. Na 10 jaren dienst, ook gedurende welke zij een zeer gebrekkig onderwijs ont-

vangen, wordt aan deze klasse van halfgeneeskundigen na een soort van examen de vergunning verleend zich op het land neder te zetten, of zij treden bij groote heeren in dienst, om op hunne landgoederen, hen, hunne dienstboden en onderhoorige boeren in den eersten nood te helpen. Een paar malen werd ik aan tafel door eenen zoodanigen halven collega bediend, die met het servet over den arm in de tafeldienst voorzag.

Het personeel van oppassers is even slecht. Deze lieden behooren tot de laagste klassen der maatschappij, of het zijn niet meer bruikbare of weggejaagde bedienden van groote heeren, oude lijfeigenen of afgedankte soldaten. Zij ontvangen 2—3 roebels per maand, waarvan zij meestal nog hunne obrock, of belasting aan hunnen meester moeten of liever moesten afstaan. Daar deze lieden over dag alle diensten moeten verrigten, waaronder het schoonhouden van pleinen en straten, die het hospitaal omringen, voor de bebouwing der tuinen moeten zorgen enz. enz. zijn zij des nachts weinig bekwaam om te waken, en de lijders die door ernstige ziekten soms bewusteloos zijn worden menigwerf aan hun lot overgelaten. Al deze misbruiken worden door de geneesheeren die aan de hospitalen zijn aangesteld, erkend, zij verzwijgen ze niet, maar de klagten worden of niet aangehoord, of hij die zich te hevig uitlaat, loopt groot gevaar zijne plaats te verliezen, dewijl de oorzaak der kwaal hooger zit, en daar is gewoonlijk, wegens eigenbelang, de wil niet om te verbeteren. Dit alles nagaande, begrijpt men, dat de lust om het rijk materiaal der Petersburg Hospitalen tot een wetenschappelijk doel aan te wenden, verloren gaat. Daardoor heeft dan ook onlangs het *Duitsche Petersburger Weekblad* opgehouden te bestaan.

Niettegenstaande de vele gebreken die wij in de organisatie en in eenige gevallen, omtrent de bouworde der hospitalen te Petersburg hebben medegedeeld, valt het echter niet te ontkennen, dat er veel goeds bestaat, en dat niet gebrek aan mildheid van de zijde der Regering om de noodigè sommen toe te staan, maar wel het misbruik dat door aangestelde personen van deze gelden gemaakt wordt, de oorzaak is, dat veel goeds verloren gaat. Over het algemeen treft men goede en daaronder prachtige gebouwen aan, in welke de gebreken niet groot zijn, en indien onder dezen eene van de eersten de te geringe ventilatie is, zoo moet men niet uit het oog verliezen dat men met een klimaat te doen heeft, dat hierin groote moeilijkheden oplevert.

Ten aanzien dezer misbruiken in organisatie worden echter eenige teekenen waargenomen, die eene betere toekomst beloven. Vooreerst is het niet te ontkennen, dat men onder de Regering van den tegenwoordigen Keizer ten minste vrij en gegronde klagten kan uiten, en ze zelf der Regering gemakkelijker kan doen toekomen, zoodat hier en daar reeds verbeteringen zijn toegezegd. Doch vooral heeft zich sedert een paar jaren meer behoefte naar eene andere rigting bij een aantal jongere geneesheeren doen gevoelen, die behalve de twee kleinere geneeskundige gezelschappen, een derde hebben opgericht, dat reeds honderd leden tellende de beste wetenschappelijke krachten in zich vereenigt. Verscheiden vergaderingen van dezen kring woonde ik bij, en het veelvuldige wat er verhandeld werd bewees mij dat de bronnen, die Petersburg op het geneeskundig terrein bezit, eindelijk zullen gebruikt worden, en dat het plan om een nieuw Tijdschrift in het leven te roepen, waarvan het eerste nummer reeds in den loop van dit jaar zal verschijnen, belooft goed te zullen slagen.

En hiermede nemen wij afscheid van de Petersburg Hospitalen, om na te gaan wat Moscou oplevert. Wij zul-

len hieromtrent veel korter kunnen zijn, omdat wij anders slechts in herhaling zouden vervallen van hetgeen wij over de Petersburger Hospitalen zeiden. Zij zijn in Moscou minder in getal, doch de organisatie is eĳ geheel dezelfde.

Eene inrigting van bijzonderen aard is het zoogenaamde Huis voor Militair-Weduwen, die daarin door de Kroon onderhouden worden. Nog jong zijnde worden zij opgeleid om als zoogenaamde zusters van liefdadigheid werkzaam te zijn, en ik trof er verscheidene aan op wier borst de medaille van den Krim-oorlog prijkte. Gedurende dien oorlog was een groot getal dezer vrouwen naar het oorlogstooneel vertrokken, om in de hospitalen hulp te verleenen, doch ik herinner mij niet meer het getal, dat het slagoffer harer trouwe pligtsvervulling werd, doch wel dat dat getal aanzienlijk was. Velen van dezen worden op haar verlangen in de hospitalen verdeeld, om als opziensters over de huishouding en ziekenverpleging werkzaam te zijn. Zijn zij eindelijk door het klimmen der jaren of door ziekte genoodzaakt hun werkzaam leven met dat der rust te verwisselen, dan keeren zij in het Weduwenhuis terug, om daar tot haren dood te blijven. In geene stad en haren omtrek is lithiasis zoo menigvuldig als in Moscou, en men staat verbaasd wanneer men de massaas blaassteen ziet, die in de pathologische verzamelingen als het ware opgehoopt zijn. In het uitnemend ingerigt Stads-Hospitaal vond ik eene zaal die geheel door kinderen van 10-14 jaren oud was ingenomen, en die allen aan steen leden. De dirigerende geneesheer verhaalde mij, dat gewoonlijk het eene kind de zaal verliet om door een ander opgevolgd te worden. Binnen den tijd van 10 jaren waren 200 lithothiën verrigt, waarvan ik alleen voor 1856, 34 vond opgeteekend. De oorzaken zijn niet genoegzaam bekend, om zich van deze steenvorming eene verklaring te geven, doch men helt er het meest toe over, haar aan het drinkwater toe te schrijven, dat ten gevolge van analyse aantoonde met kalkdeelen bezwangerd te zijn. De voeding des volks, kan niet de uitsluitende aanleiding zijn, dewijl zij in Moscou zoo niet beter dan te Petersburg, te minste dezelfde is, en lithiasis in deze laatste stad veel zeldzamer wordt waargenomen. (1862)

FEUILLETONS

IETS OVER DEN VOORUITGANG VAN DE BEOEFENING DER GENEESKUNDIGE WETENSCHAPPEN IN JAPAN.

UIT PARTICULIERE CORRESPONDENTIËN MEDEGEDEELD

DOOR G. F. POP, INSPECTEUR VAN DE GENEESKUNDIGE DIENST DER ZEEMAGT

Onder de groote vorderingen, welke in de laatste jaren door het Japansche volk op het gebied van wetenschap en verlichting gemaakt werden, mogen ook die op geneeskundig terrein niet worden voorbij gezien. De beoefening der geneeskunde stond in dit Rijk op geene groote hoogte, toen het meer toegankelijk voor vreemde natiën werd gemaakt; want de begrippen en leerstellingen der Westersche volken drongen slechts door enkele, grootendeels op goed geluk gekozen boekwerken en tijdschriften tot de Japannezen door, en op den geheel onbeploegden bodem konden deze natuurlijk geene goede vruchten opleveren. Toen nu de krachtige aanstoot tot de zucht naar kennis eenmaal gegeven was, en door het Japansch bestuur aan Nederland de ver-

eerende taak werd opgedragen, het in dit streven voor te lichten, toen werd ook de behoefte aan geneeskundig onderwijs dringend gevoeld en eene leerschool daarvoor te Nagasaki opgerigt. De leiding van dit onderwijs werd opgedragen aan een geneeskundige der Ned. Marine, den officier van gezondheid 2e kl. Jhr. J. L. C. POMPE VAN MEERDERVOORT en sedert ruim 2 jaren is deze thans ijverig werkzaam in zijnen moeilijken werkkring.

Volgens hetgeen ons daarvan tot heden werd medege-deeld, neemt de belangstelling in de Europesche geneeskunde voortdurend toe: de „Keizerlijke Japansche School voor Geneeskunde” te Nagasaki wordt thans reeds door 32 leerlingen, die zich vooraf met de noodige kennis der Hollandsche taal hebben toegerust, bezocht. Van de beste en meest gevorderde der leerlingen schijnt de Regering later specialiteiten voor de verschillende vakken te willen vormen, ten einde deze op hunne beurt als leermeesters zouden kunnen optreden, ook aan elders op te rigten scholen, zoo als er b.v. eene Hoofdschool voor Geneeskunde te Jedo zal gesticht worden enz.

Behalve deze maatregelen tot verbetering van het geneeskundig onderwijs worden, onder voorlichting en op voorstel van onzen Nederlandschen geneeskundige, door het Japansche bestuur nog vele andere nuttige verbeteringen ingevoerd. De koepokinenting b.v. vindt onder de massa van het volk geenen verderen tegenstand, en wordt thans hoe langer zoo meer op ruime schaal doorgevoerd: ruim 1200 inentingten werden er door den Heer POMPE zelve verrigt, en duizenden werden er reeds met goed gevolg door zijne leerlingen bewerkstelligd. Bij de Cholera-epidemie, welke dit jaar te Nagasaki in Julij en Augustus, even als in 1858, wederom heeft gewoed, was de leiding der algemeene maatregelen tot beteugeling der ziekte geheel aan den Heer POMPE opgedragen enz. Ook bij belangrijke ziektegevallen in de bijzondere praktijk der Japansche geneesheeren wordt de schriftelijke of mondelinge hulp van onzen Officier van gezondheid steeds meer en meer ingeroepen; en zoo bevindt zich de verbetering der Japansche geneeskundige kennis op eenen langzamen doch zekeren weg, welke slechts tijd vordert, om haar doel te bereiken.

Een groot bezwaar bleef er echter nog voortdurend bestaan in de Japansche geloofsbegrippen, welke het openen en ontleden van lijken niet toestaan, en waardoor dus een belangrijk, ja onmisbaar hulpmiddel van het geneeskundig onderwijs werd buitengesloten. Herhaaldelijk werd door den Heer POMPE op het hooge belang van dit gedeelte van het onderwijs aangedrongen, en na vele mondelinge en schriftelijke vertoogen werd eindelijk van de zijde der Regering de belofte gedaan, dat het lijk van den eerstvolgenden ter dood veroordeelde tot het beoogde doel zoude worden afgestaan, doch tot nog toe had men deze belofte nog niet vervuld. De zeden en meer nog de godsdienstige instellingen van het Japansche volk bleven zich krachtig verzetten tegen het gebruik van lijken tot deze doeleinden, en dit vooral in tegenwoordigheid en onder de leiding van een Europeaan; en men verbeeldde zich bovendien, dat men, ook zonder practische oefeningen op het lijk, eene voldoende kennis door bestuderen van boek- en plaatwerken verkrijgen konde. Doch eindelijk werden de moeilijkheden, welke aan hunne studiën verbonden bleven, ook door de leerlingen zelve begrepen en gewaardeerd, en, hierdoor geholpen, werd eindelijk op den 3den September jl. van den Gouverneur van Nagasaki het besluit verkregen, waarbij het lijk van een misdadiger, die op den 9den September moest worden onthoofd, tot de ontleed- en heilkundige oefening werd afgestaan.